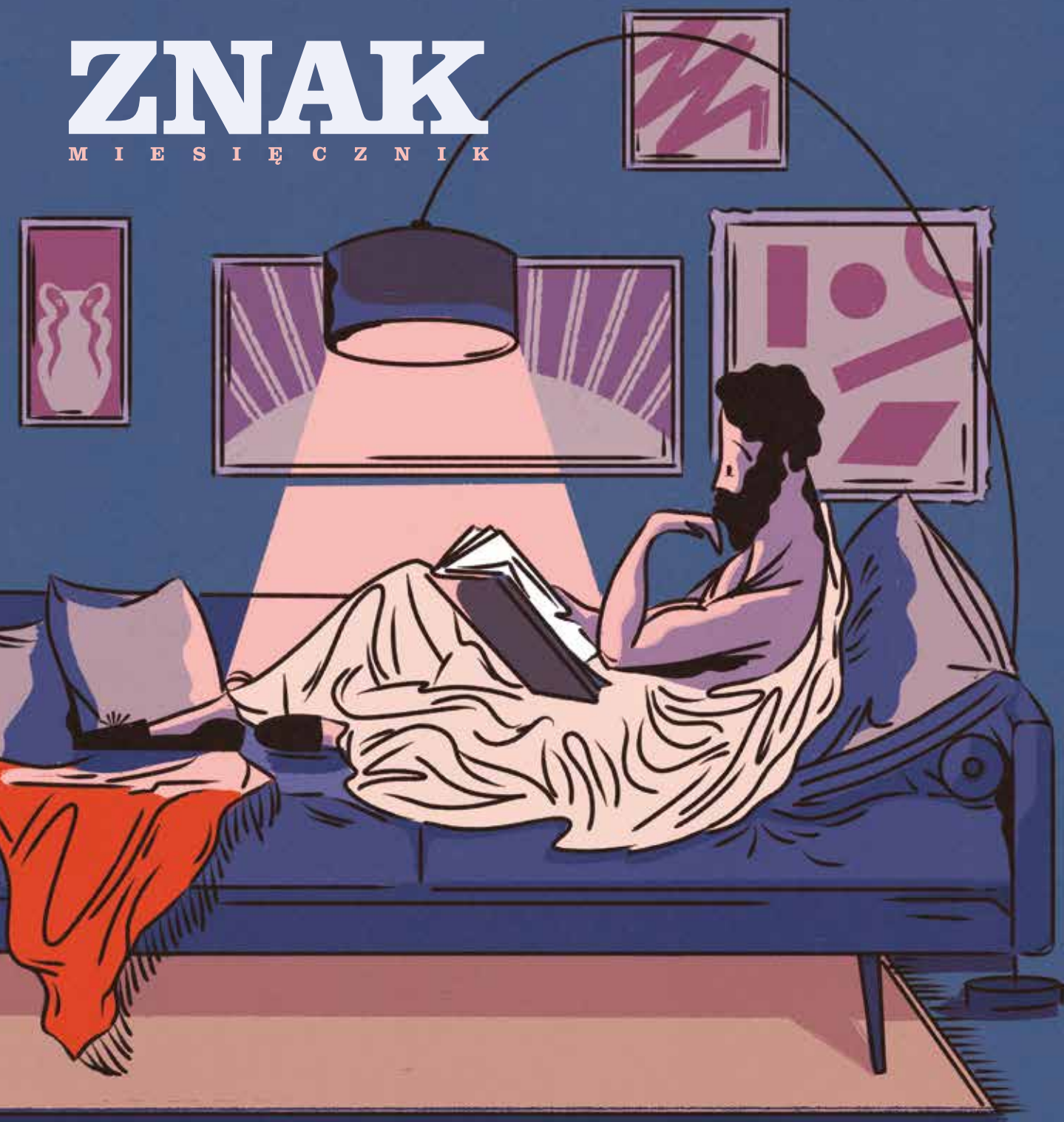

ZNAK

M I E S I Ę C Z N I K

Szczęście – to skomplikowane

Gdzie szukać ukojenia w czasach kryzysu? Co mówią nam o szczęściu filozofowie, a co koncepcje: *hygge* i *lagom*? Czy bycie nieszczęśliwym to wstyd? — s. 8–33

Snyder: Gdybym zmarł, byłbym typową ofiarą
zapaści służby zdrowia — s. 50

Pierre Hadot: Przeżywać
każdą chwilę, jak gdyby była
pierwsza i ostatnia — s. 58

Fotoplastikony.
Jacek Dehnel na tropie
bohaterów starych fotografii — s. 76

Ilustracja: Justyna Frąckiewicz

ISSN 0044-488X

INDEX 38376

Nr

787

9 770044 488201

cenę 22,99 zł (wzr. 8%)

GRUDZIEŃ (12) 2020

Nowe podcasty miesięcznika „Znak”!

„Stacja: literatura na głos”

a na niej Anna Marchewka
i Wojciech Bonowicz
prezentują literaturę
niepopularną, ale zawsze
wartą uwagi

„Polowanie na idee”

przeprowadzają Mateusz
Burzyk i Michał Jędrzejek.
Ich opowieść
o filozoficznych
konceptach poszerza
wyobraźnię oraz pozwala
lepiej rozumieć
i interpretować świat

ZNAK
MIESIĘCNIK

**Na
głos**

**Daj się
zainspirować
i usłysz „Znaki”!**

Dominika Kozłowska

Osobiste szczęście wymaga nieraz wyjścia na ulicę

NIE SPOSÓB DZIŚ TRAKTOWAĆ JAKO ZUPEŁNIE ODREBNYCH spraw protestów, które ogarnęły Polskę po wyroku Trybunału Konstytucyjnego niszczącym obowiązujący od lat 90. tzw. kompromis aborcyjny, oraz pogłębiającego się zgorzienia polskim Kościołem, które narasta wraz z kolejnymi ujawnianymi przez media praktykami tuszowania w nim nadużyć seksualnych ze strony przedstawicieli Kościoła. Obydwie kwestie pokazują, że polscy hierarchowie pozbawieni są kontaktu ze społeczeństwem i wyczucia dla społecznych nastrojów – również postaw katoliczek i katolików. Pogłębiającej się alienacji hierarchów towarzyszy także brak odwagi cywilnej, aby zmierzyć się z trudną rzeczywistością. Strategia uników wobec pojawiających się zarzutów prowadzi do utraty resztek autorytetu społecznego. Biskupi nie mogą wystąpić dziś w roli tych, którzy pomagają przywrócić pokój społeczny, co niejednokrotnie czynił Kościół katolicki w historii Rzeczypospolitej – nie są bowiem zdolni wyjść poza perspektywę obrony własnych układów i władzy.

Lista polskich biskupów, na których ciążyą podejrzenia bądź zarzuty chronienia sprawców, jest coraz dłuższa. Ostatnio opinią publiczną wstrząsnęły decyzje, jakie zapadły w Watykanie ws. kard. Gulbinowicza, legendarnej postaci Solidarności. Niedługo później na stronach Stolicy Apostolskiej ukazał się raport ws. Theodore’a McCarricka, byłego metropolity Waszyngtonu, wpływowego duchownego, który uznany w 2019 r. przez Kongregację Nauki Wiary za winnego molestowania nieletnich i dorosłych, został wydany ze stanu kapłańskiego. Raport postawił ważne pytania dotyczące roli kard. Dziwisza w promocji sprawców przestępstw seksualnych na najwyższym szczeblu hierarchii kościelnej. Nie liczę na to, że polski Kościół zdobędzie się na powołanie prawdziwie niezależnej komisji, która mogłaby wyjaśnić zarzuty ciężące na kard. Dziwiszu, choć to mogłoby być ostatnią

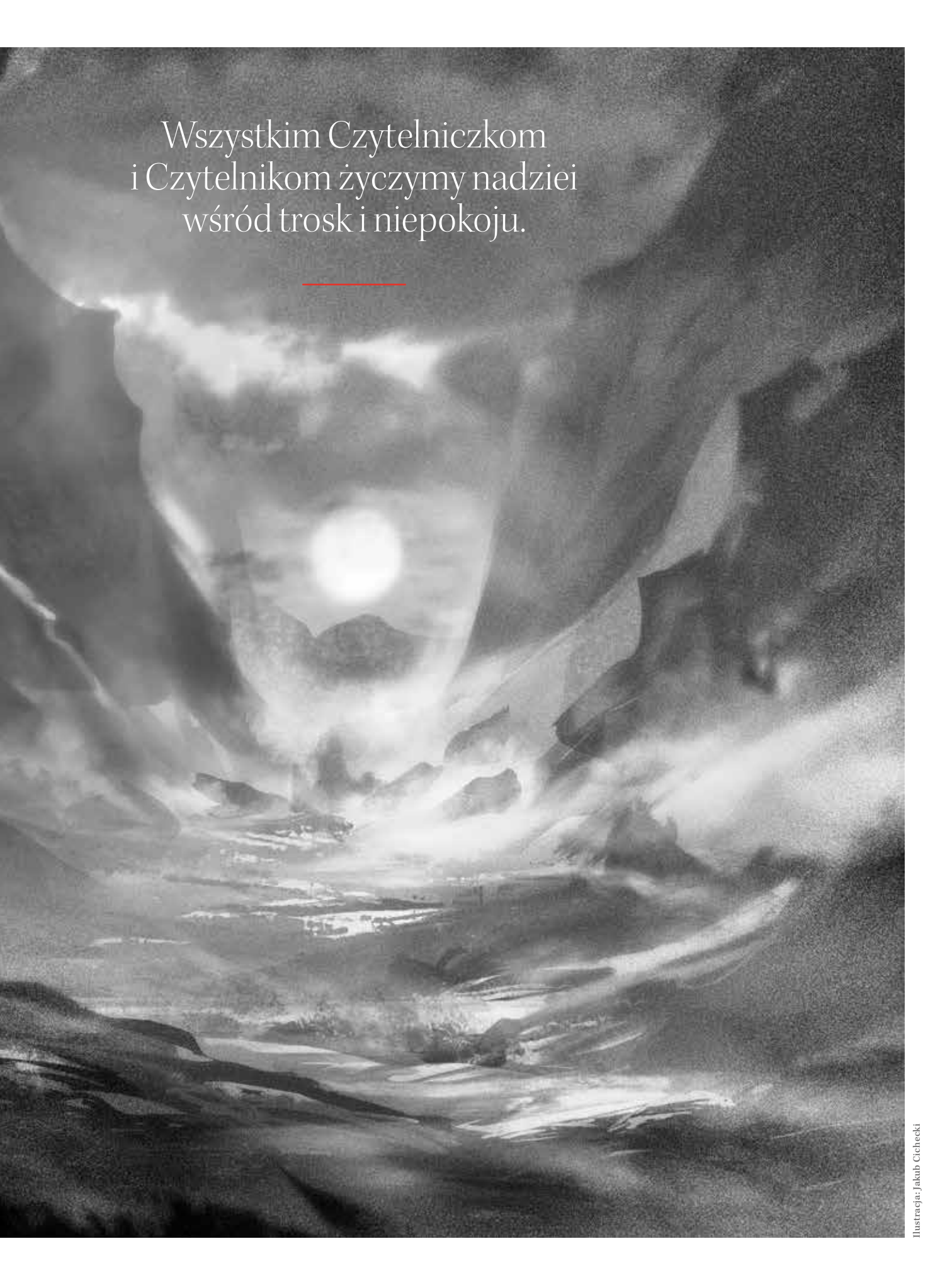
deską ratunku, pozwalającą przynajmniej wyjść z twarzą z tej kompromitującej episkopat sytuacji. Dlatego najlepszym rozwiązaniem byłoby powołanie takiej komisji przez papieża Franciszka oraz wsparcie jej prac przez dziennikarzy prowadzących międzynarodowe śledztwo.

Również protesty, które od końca października trwają w Polsce, w najbliższym czasie pewnie nie doprowadzą do politycznego przełomu, choć PiS podobnie jak polscy hierarchowie, również utracił społeczną wrażliwość i umiejętność czytania ludzkich postaw. Sądzę, że dopiero w dłuższej perspektywie możemy spodziewać się przełomu, który zmieni w Polsce układ sił. Gdy skrajnie prawicowe ruchy tworzą bojówki, które mają bronić kościołów, gdy do podobnej akcji wzywa prezes PiS Jarosław Kaczyński, Rada Stała KEP wspiera te pomysły i dziękuje „duszpasterzom i wszystkim wiernym świeckim, którzy odważnie stają w obronie swoich kościołów”. Tymczasem protesty ws. wyroku Trybunału Konstytucyjnego zaangażowały również katoliczek i katolików. I to zjawisko bez precedensu w historii Polski. Nigdy wcześniej Kościół w naszym kraju nie spotykał się z tak jawną krytyką również ze strony wiernych. Coraz więcej katolików oponuje przeciwko sojuszowi ołtarza z tronem, sprzeciwia się nadużyciom polityków, a zarazem publicznie piętnuje grzechy Kościoła.

Najnowszy numer miesięcznika „Znak” powstawał w cieniu tych wszystkich smutnych wydarzeń. Wbrew trudnej rzeczywistości i przybierającej na sile pandemii koronawirusa podjęliśmy w grudniowych Temacie Miesiąca i Ideach temat szczęścia. Mamy bowiem świadomość, że szczęście nie polega na ucieczce do wewnętrznej twierdzy; umiejętność szczęśliwego i dobrego życia zależy nie tylko od genów, wychowania i moralnych cnót, które budują nasz życiowy kręgosłup, ale i od warunków społecznych. Dlatego niekiedy trzeba wyjść na ulicę, by walczyć o sprawy, które są dla nas ważne. — **Z**

Wszystkim Czytelniczkom
i Czytelnikom życzymy nadziei
wśród trosk i niepokoju.

SPIS TREŚCI

42 Jak dzieci rodziców na polskość namawiali
Trzy historie z Uzbekistanu

68 Pocztówka z Mokum
Opowieść o amsterdamskich Żydach
w pożegnalnym odcinku cyklu Piotra Oczki

86 Malarka dusz
Sofonisba Anguissola, pierwsza
dama europejskiego malarstwa

fot. Andrea Artz / Laif / Forum / z archiwum autorów / Berry Storvis / HH / East News / Album / East News

50

TIMOTHY SNYDER (TŁUM. BARTŁOMIEJ PIETRZYK)

Szpitalne zapiski o wolności

Gdybym zmarł, moja śmierć byłaby aż nazbyt typowa – trafiłbym do ponurych statystyk. Zbyt wielu Amerykanów niepotrzebnie straciło życie w pierwszych miesiącach 2020 r.

TEMAT MIESIĄCA

8 Kołowrotek szczęścia

Janusz Czapirski w rozmowie z Elżbietą Kot

16 Hygge kontra słowiański przykuc

Olga Drenda

20 Ucieczka do wewnętrznej twierdzy?

Edgar Cabanas, Eva Illouz (tłum. P. Sawczyński)

26 Światłocienie

Filozof Władysław Stróżewski
w rozmowie z Michałem Jędrzejkiem

SPOŁECZEŃSTWO • ŚWIAT

34 Czułe punkty Francji

Michał Matlak: Emmanuel Macron walczy
z islamskim separatyzmem

42 Jak dzieci rodziców na polskość namawiały

Weronika Rzeżutka, Bartosz Wróblewski

PUBLICYSTYKA

50 Szpitalne zapiski o wolności

Timothy Snyder (tłum. B. Pietrzyk)

FELIETON

56 Wrota Tannhäusera

Olga Gitkiewicz

57 Springer z trasy

Filip Springer

75 Kościół – mój dom?

Janusz Poniewierski

IDEE

60 Zachwycenia

Pierre Hadot (tłum. A. Zawadzki)

66 Przeżywać każdą chwilę, jak gdyby była pierwsza i ostatnia

Pierre Hadot w rozmowie z Martinem Legrosem
(tłum. M. Burzyk)

68 Pocztówka z Moku

Piotr Oczko

STACJA: LITERATURA

76 Fotoplastikony

Jacek Dehnel

LUDZIE • KSIĄŻKI • ZDARZENIA

86 Malarka dusz

Katarzyna Błk

94 Twórcza nostalgia

Ewa Borysiewicz o „kobietach wyklętych”
w sztuce Pauliny Otowskiej

98 Raport z Polski

Piotr Kosiewski

102 Prosument w fabryce sieci

Krzysztof Wołodźko

106 Śmierć i pamięć

Piotr Oleksy: Siergiej Lebiediew to najważniejszy
rosyjski pisarz młodego pokolenia

109 Cudze smakuja lepiej

Artur Madaliński o nowej prozie Szostaka

110 Inne planety

Kamila Dzika-Jurek

112 Aż chce się więcej

Mateusz Burzyk o biografii Bauman

114 Noty o książkach

116 Książki zapomniane

Georgina Gryboś przypomina
pierwszą żydowską feministkę

118 Moi, mistrzowie

Wojciech Bonowicz o wierszu
Agnieszki Wolny-Hamkato

120 Znak o znakach

Joanna Guszta

ZNAK

M I E S I Ą C Z N I K

ul. Tadeusza Kościuszki 37, 30-105 Kraków
tel. (12) 61 99 530, fax (12) 61 99 502
e-mail: miesiecznik@znak.com.pl
www.miesiecznik.znak.com.pl

redakcja: Mateusz Burzyk (sekretarz redakcji),
Michał Jędrzejek, Ilona Klimek, Elżbieta Kot,
Dominika Kozłowska (redaktor naczelna),
Janusz Poniewierski, Ewelina Śliwa, Agnieszka
Rzonca, Henryk Woźniakowski, Edyta Zielińska

zespół: Michał Bardel, Wojciech Bonowicz,
Halina Bortnowska, Bohdan Cywiński, Bartłomiej
Dobroczyński, Tomasz Fiałkowski, Tadeusz
Gadacz, ks. Michał Heller, Jerzy Ilg, Piotr
Kłodkowski, Maria Makuch, Janina Ochojska-
-Okońska, abp Grzegorz Ryś, Władysław
Stróżewski, Karol Tarnowski, Łukasz Tischner,
Stefan Wilkanowicz

współpraca: Andrzej Brzeziecki, Ewa Bolińska-
-Gostkowska, Iwona Boruszkowska, Marta
Duch-Dyngosz, Monika Gałka, Krzysztof
Kornas, Dobrosław Kot, Daniel Lis, Artur
Madaliński, Anna Marchewka, Anna Mateja,
Andrzej Muszyński, Małgorzata Nocur, Urszula
Pieczek, Tomasz Ponikto, Miłosz Puczydowski,
ks. Grzegorz Strzelczyk, Marcin Wilk, Marcin Żyła

projekt graficzny pisma:

Władysław Buchner, Rafał Buchner

automatyzacja składu:

Paweł Żeleznikowicz (Kobugi)

dyrektor artystyczny:

Władysław Buchner

łamanie:

Ilona Klimek

fotoredakcja:

Marcin Kapica

korekta: Barbara Gąsiorowska,
Magdalena Wołoszyn

ilustracje portretowe:

Patrycja Podkościelny

nakład: 1800 egz.

promocja i reklama: tel. (12) 61 99 530,
e-mail: miesiecznik@znak.com.pl

prenumerata: tel. (12) 61 99 561, e-mail:
prenumerata@znak.com.pl

Redakcja nie zwraca tekstów niezamówionych
oraz zastrzega sobie prawo ich redagowania
i skracania. Redakcja nie odpowiada za treść
zamieszczanych ogłoszeń. Rozpowszechnianie
redakcyjnych materiałów publicystycznych
bez zgody wydawcy jest zabronione.

Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego

Dofinansowano ze
środków Ministra Kultury
i Dziedzictwa Narodowego
pochodzących z Funduszu
Promocji Kultury

□ Will Smith i Jaden Smith w filmie *W pogoni za szczęściem* z 2006 r. To oparta na faktach opowieść o mężczyźnie przechodzącym drogę „od pacybuta do milionera”. Szczęście nie jest tu wynikiem losu, lecz ma być zależne tylko od nas i naszego pozytywnego nastawienia do świata. Eva Illouz i Edgar Cabanas twierdzą, że ta historia dobrze oddaje neoliberalne rozumienie szczęścia

fot. BEŚW